

7.Sınıf Sosyal Bilgiler Konu Özetleri

Ünite 7

: Yaşayan Demokrasi

Konu

: Yurtta Barış, Dünyada Barış

Devletler insanlara benzer. Onlar da insanlar gibi kendi aralarında bazı anlaşmazlıklara düşüp sorun yaşar. Bu sorunlar kimi zaman savaşa sebep olur, kimi zaman da barış ve uzlaşi yoluyla çözülür. Hızlı değişimlerin olduğu bir çağda yaşıyoruz. Bu nedenle devletler değişime uyum sağlayabilecek barışa, refaha ve istikrara katkı sağlayacak şekilde sorunlara çözüm aramalıdır. Türkiye, köklü bir devlet ve demokrasi geleneğine sahip, barış odaklı ve ilkeli bir ülkedir. Ülkemiz dış politikasını, Mustafa Kemal Atatürk tarafından belirlenen "Yurtta barış, dünyada barış." ilkesi doğrultusunda yürütmektedir. Türkiye, dünyayı etkileyen birçok soruna çözüm bulma çabalarına etkin olarak katkıda bulunmaktadır. Bölgesinde ve dünyada söz sahibi olma iddiasını her zaman taşıyan Türkiye, geçmişten günümüze birçok uluslararası kuruluşu, üye olarak ve üyelik sorumluluklarını yerine getirerek destek vermektedir. İşte bu kuruluşlardan bazıları:

Görsel 7.2

KUZEY ATLANTİK ANTLAŞMASI ÖRGÜTÜ (NATO)

2. Dünya Savaşı'ndan sonra 1949 yılında kurulmuştur. Üye sayısı günümüzde 28 olan NATO'ya Türkiye 1952 yılında kabul edilmiştir. NATO'nun asli görevi, üye ülkelerin özgürlük ve güvenliklerini korumaktır. Ülkemiz, NATO bünyesinde, askerlerini Avrupa dışında ilk olarak Afganistan'a, sonra Libya'ya göndererek dünya barışına katkıda bulunmuştur.

Görsel 7.3

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER (BM)

Birleşmiş Milletler, Türkiye'nin üyesi olduğu bir kuruluştur. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra barış ve güvenliği sağlamak, ülkeler arasında dostane ilişkiler kurmak, ekonomik ve sosyal iş birliği sağlamak amaçlarıyla 1945 yılında kurulmuştur. 2018 yılı itibarıyla 192 üyesi bulunan Birleşmiş Milletlerin Amerika'daki merkezi New York'ta (Niv York), Avrupa'daki merkezi ise Cenevre'dedir. Birleşmiş Milletler çatısı altında farklı amaçlarla kurulmuş ve farklı alanlarda çalışmalar yapan kuruluşlar vardır.

NATO'nun Yeni Askerî Revizyonu Türkiye'yi Vazgeçilmez Kılıyor

2018 Temmuz NATO zirvesinde NATO Hazırlık Girişimi projesinin hayata geçirilme kararı, Türkiye'yi askeri yeteneklerinden dolayı vazgeçilmez kılıyor. Zira, Türkiye için, Çok Yüksek Hazırlıklı Müşterek Görev Kuvvetinin komutasının 2021 yılında devralınması, Irak'taki eğitim misyonuna üst düzeyde katılmak gibi önemli fırsatlar söz konusu... Gerek zirvedeki toplantılar, gerekse yapılan yayınlarda öne çıkan değerlendirmeler, Türkiye'nin, Suriye'den kaynaklanan mülteci akımı, çeşitli tehditlere karşı geliştirilen mukabele gibi hususlarda vazgeçilmez olduğunu ortaya koyuyor.

Görsel 7.4

Genel ağ haberi, 17 Temmuz 2018 (Düzenlenmiştir.)

Birleşmiş Milletlere bağlı kuruluşlardan bazıları şunlardır:

UNESCO (BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü): Eğitim, bilim, kültür ve haberleşme alanlarında uluslararası iş birliği sağlamak amacıyla kurulmuştur. Dünyada okuryazar oranını yükseltmek, önemli sanat olaylarını desteklemek ve kültür varlıklarını korumak da görevleri arasındadır. Kapadokya ve Göreme Milli Parkı, İstanbul'daki tarihi yerler, Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası, Hitit başkenti Hattuşaş, Nemrut Dağı, Pamukkale, Ksantos-Letoon antik şehri, Safranbolu tarihi şehri ve Truva antik kenti UNESCO'nun Türkiye'deki Dünya Kültür Mirası olarak saydığı yerler arasındadır.

WHO (Dünya Sağlık Örgütü): Uluslararası düzeyde sağlık alanında çalışma yapmak ve hastalıklarla mücadele etmek amacıyla kurulmuştur.

WB (BM Dünya Bankası): Üyelerine uzun, kısa vadeli bazen de karşılıksız kredi vermektedir.

UNICEF (YUNİSEF BM Çocuk Yardım Fonu): Dünyadaki bütün çocukların güvenlik, sağlık, eğitim gibi her türlü haklardan yararlanmalarını sağlamak ve bu haklarını korumak ve onları kollamak amacıyla kurulmuştur.

UNICEF'ten 720 Bin Arakanlı Çocuk İçin Acil Çağrı

UNICEF tarafından yayımlanan raporda, gerek Myanmar'da şiddet gören ve evlerinden edilen gerekse Bangladeş'te kalabalık kamplarda bulunan yaklaşık 720 bin Arakanlı çocuğun temel ihtiyaçlarının giderilmesi için uluslararası topluma "acil çaba" gösterilmesi çağrısı yapıldı. Müslümanların rahat hareket edebilmesi, sağlık hizmetlerinden, eğitimden ve tarımsal faaliyetlerden yararlanması gerektiğini vurguladı.

Genel ağ haberi, 23 Şubat 2018 (Düzenlenmiştir.)

Görsel 7.5: Arakanlı çocuklar temel ihtiyaçlarından yoksunlar.

WTO (BM Dünya Ticaret Örgütü): Ülkelerin ticaret yasalarını uluslararası çerçevede geliştirmek ve ticari ilişkilerin düzenlenmesini sağlamak amacıyla kurulmuştur.

FAO (BM Gıda ve Tarım Örgütü): Açlığa karşı ortaya çıkan tehlikeleri ortadan kaldırmak amacıyla kurulmuştur.

FAO: Afrika'nın Çeşitli Bölgelerinde Gıda Güvenliği Riski Yükseliyor

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), gıda güvenliğine ilişkin acil durumların artacağı uyarısında bulundu. 2017 yılı itibarıyla 37 ülke gıda için dış yardıma ihtiyaç duyuyor. Bu ülkelerden birçoğu Afrika'da yer alıyor. Tarımsal üretimin artması beklenirken uzayan çatışmalar ve karışıklıklar açlığı artırıyor. Güney Sudan'da kıtlık ilan edilirken Nijerya'nın kuzeyi, Somali ve Yemen'de de gıda güvenliğinden endişe ediliyor.

Genel ağ haberi, 2 Mart 2018 (Düzenlenmiştir.)

Görsel 7.6

UNHCR (BM Mülteciler Yüksek Komiserliği): Mültecilerin ülkelerine dönmelerine yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur.

UNEP (BM Çevre Programı): Çevrenin küresel düzeyde sürekli gözden geçirilmesini, çevre sorunlarına uluslararası toplumun dikkatinin çekilmesini ve uluslararası ve ulusal çevre politika ve hukukunun gelişiminin sağlanmasını amaçlamaktadır.

Uluslararası kuruluşlara üye ülkeler iş birliği içinde daha güzel bir dünyanın inşası için çalışmalarını sürdürmektedir. Türkiye'nin üyesi olduğu diğer bazı uluslararası kuruluşlar şunlardır:

Görsel 7.7

TÜRK DİLİ KONUŞAN ÜLKELER İŞBİRLİĞİ KONSEYİ (TÜRK KONSEYİ)

Türk dünyasının tarihi ve kültürel birikimlerinden en geniş şekilde yararlanılmak suretiyle Türk dili konuşan ülkeler arasındaki çok taraflı iş birliğinin geliştirilmesi amacıyla 2009 yılında İstanbul'da kurulmuştur. Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye kurucu üyedir.

Görsel 7.9

AVRUPA VE AKDENİZ BİTKİ SAĞLIĞINI KORUMA ÖRGÜTÜ (EPPO)

Kuruluş, özellikle Avrupa'daki ve Akdeniz bölgesindeki bitkileri korumak ve her türlü zararlı unsuru ve hastalığı engellemek amacıyla çalışmalar yapmaktadır.

Görsel 7.10

AVRUPA KONSEYİ (AK)

Konseyin amaçları, insan haklarını, demokrasiyi korumak ve güçlendirmek, azınlıklar, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı, sosyal dışlanma, uyuşturucu madde ve çevre sorunlarına çözüm aramaktır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Avrupa Konseyine bağlıdır.

7.Sınıf Sosyal Bilgiler Konu Özetleri

Ünite 7

: Yaşayan Demokrasi

Konu

: Biz de Varız

Her ülke sahip olduğu kaynaklar doğrultusunda üretim yapar. Ürettiklerini başka ülkelere satmak için pazar arayışına girer. Sattıklarından kazandığı parayla ülkesinde üretilmeyen ürünleri satın alır. Böylece ülkeler arası ekonomik faaliyetler gelişir. Bu faaliyetleri geliştirmek ve düzenlemek amacıyla çeşitli küresel ve bölgesel kuruluşlar kurulmuştur.

Günümüzde küresel ekonomik faaliyetlerin gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere doğru kaydığı görülmektedir. Aynı zamanda Batı ülkelerinden Doğu ülkelerine doğru yönelme de gözlemlenmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin güçlenen ekonomileri, küresel ve bölgesel ekonomik kuruluşların ortaya çıkmasını zorunlu kılmıştır. Ülkemiz, komşu bölgelerde ve dünya genelinde küresel sorunların çözümüne ve ekonomik kalkınmaya katkı sağlamak amacıyla. Bu amacı gerçekleştirmek için ülkemiz, uluslararası kuruluşların kurulmasını desteklerken ulusal çıkarlarını da gözeterek faaliyetlere katılmaktadır. Şimdi ülkemizin üye olduğu uluslararası ekonomik bölgeler ve kuruluşlardan bazılarını tanıyalım.

Görsel 7.12

G20 ÜLKELERİ

Küresel ekonomi ve mali sistemin daha fazla geliştirilmesini sağlamak ve küresel krizlere karşı önlem almak amacıyla kurulmuştur. Dünyanın en büyük 20 ekonomisini oluşturan G20 üyesi ülkelerin devlet ve hükümet başkanlarının katıldığı yıllık olağan toplantıların onuncusu 2015'te Türkiye'de yapılmıştır.

Görsel 7.13

GELİŞEN SEKİZ ÜLKE (D – 8) EKONOMİK İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ

Gelişen Sekiz Ülke Ekonomik İşbirliği Örgütü, Türkiye, İran, Pakistan, Bangladeş, Malezya, Endonezya, Mısır ve Nijerya tarafından kurulmuştur. D-8 üyesi ülkelerin hepsi aynı zamanda İslam İşbirliği Teşkilatı üyesidirler. Ülkelerin önemli işbirliği alanları; kırsal kalkınma, ticaret, insan kaynakları gelişimi, sanayi, iletişim ve bilgi, maliye, bankacılık, enerji, tarım ve sağlık olarak belirlenmiştir. Üye ülkelerle işbirliğimizi derinleştirme ve Teşkilatı daha verimli bir yapıya kavuşturma yönündeki çalışmalar devam etmektedir.

Görsel 7.14

İKTİSADİ İŞBİRLİĞİ VE GELİŞME TEŞKİLATI (OECD)

OECD'nin amacı, üye 36 ülkenin ekonomik, sosyal sorunlarını çözmek, ekonomik büyüme, mali istikrar, ticaret, yatırım, teknoloji, yenilik, girişimcilik ve kalkınma alanlarında işbirliği yoluyla refahı sağlamaktır. Yoksullukla mücadele konularında hükümetlere yardımcı olmaktır. Ayrıca herkese iş ve sosyal eşitlik ile etkin bir yönetim gerçekleştirmek, yeni gelişme ve sorunları anlamak ve bunlara çözüm üretmek konularında üye ülkelere tavsiyelerde bulunmaktır.

Görsel 7.15

ASYA İŞBİRLİĞİ DİYALOĞU (ACD)

ACD'nin temel amacı, üye ülkelerin ortak kalkınma varlıklarının hayata geçirilmesi için diğer kuruluşları tamamlayıcı nitelikte faaliyet göstermektir. Enerji, iletişim, tarım, turizm, eğitim, afet yönetimi gibi birçok alanda projeler hazırlayan ACD, 2002 yılında kurulmuştur. Ülkemiz ACD'ye 2013 yılında üye olmuştur.

Görsel 7.16

KARADENİZ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI (BSEC)

Karadeniz Ekonomik İş Birliği Teşkilatı'na Türkiye, Arnavutluk, Ermenistan, Azerbaycan, Bulgaristan, Gürcistan, Yunanistan, Moldova, Makedonya, Romanya, Rusya Federasyonu, Sırbistan ve Ukrayna üyedir. Teşkilat üye ülkeler arasında iyi komşuluk ruhu içinde hareket etmek, iş birliğini geliştirmek; işletme ve şirketlerin iş ortamını iyileştirmek, ekonomik iş birliğini geliştirmek, ülkelerin özel ekonomik koşullarını ve çıkarlarını korumak amaçlarıyla kurulmuştur.

BSEC Doğu ile Batı'yı Birbirine Bağlıyor

İstanbul'da bir özel üniversitedeki toplantıda Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (BSEC) tüm yönleriyle masaya yatırıldı. Konuşmacı BSEC Genel Sekreteri Büyükelçi Michael Christides (Maykl Kristides), BSEC'nin kuruluşu, gelişimi ve misyonu hakkında bilgi verdikten sonra "BSEC'nin Doğu ile Batı arasında köprü olmakta ve 25 yıldır hizmet vermektedir. Bölgede ekonomik iş birliğini teşvik eden BSEC'nin başkanlığını 2017'nin ilk yarısında Türkiye alacak. BSEC'nin Batı ve Doğu'yu bir araya getirme amaçlı bir rol üstlenmesini ve daha yakın iş birliğinin sağlanmasını amaçlıyoruz. Teşkilatın kuruluş fikri eski başbakan Turgut Özal döneminde Türkiye'den çıkmıştır. Teşkilatın uluslararası sekreterliği Türkiye'de bulunduğu için genel merkez olarak Türkiye'yi görüyoruz." diyerek sözlerini tamamladı.

Genel ağ haberi, 6 Ocak 2017 (Düzenlenmiştir.)

Görsel 7.17

AVRUPA KAFKASYA ASYA ULAŞTIRMA KORİDORU (TRACECA)

TRACECA'nın amacı, Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerini Kafkasya ve Karadeniz üzerinden Avrupa'ya bağlamaktır. Bu koridorun olduğu noktada yer alan ülkemizin ekonomisinde ulaştırma sektörü bu nedenle önemli bir yer tutar.

TRACECA Koridoru İçin Kesintisiz ve Güvenilir Demir Yolu Taşıma Köprüsü

Bakü-Tiflis-Kars Demir Yolu, TRACECA'nın uluslararası bir parçası hâline gelen Güney Kafkasya üzerinden Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye'yi doğrudan birbirine bağlayan bölgesel bir demir yolu bağlantısıdır. Bakü-Tiflis-Kars Demir Yolu, Türkiye üzerinden kesintisiz ve güvenilir demir yolu ulaşımı sağlamaktadır. Bu demir yolu hattı, Çin ve Avrupa arasında bir araya gelen yeni İpek Yolu ticaret ve ulaştırma koridorları ağının güney yolunun önemli bir parçası olarak tasarlanmıştır. Hattın ilk aşamada bir milyon yolcu ve 6,5 milyon ton yük taşınması bekleniyor. Kapasite daha sonra 3 milyon yolcu ve 17 milyon ton kargoya ulaşacak.

Bakü-Tiflis-Kars Demir Yolu, aynı zamanda Avrupa Birliği ülkelerinin ve bir dizi Akdeniz ülkesinin demir yolu ağına erişim sağlayacaktır. Bu rotayla başta petrol ve petrol ürünleri olmak üzere Orta Asya'dan gelen ürünler, Türkiye'nin Akdeniz limanlarına, oradan da dünya pazarlarına taşınacaktır.

Görsel 7.18

Genel ağ haberi, 31 Ekim 2017 (Düzenlenmiştir.)

Görsel 7.19

AVRUPA BİRLİĞİ

Avrupa Birliği (AB) Avrupa devletlerinin aralarındaki iş birliğini geliştirmek amacıyla kurulmuştur. AB ile ülkemiz arasında 1963 yılında imzalanan Ortaklık Anlaşması'yla üyelik temelleri atılmıştır. Ülkemizin tam üyelik çalışmaları hâlen devam etmektedir. 28 ülkeden oluşan Avrupa Birliği (AB), dünya üzerindeki en büyük siyasi ve ekonomik örgütlenmedir. Üye ülkelerin nüfusu dünya nüfusunun yaklaşık %7'sini oluşturmalarına rağmen AB, dünyanın en büyük ekonomileri arasında yer almaktadır. Çok çeşitli ve geniş pazar yapısı, gelişmiş alt yapı imkânları, tüm üye ülkelerde uygulanan teknik standartlar, sağlık ve bitki sağlığı önlemleri ve ticaret hacmi ile AB, ülkemiz açısından çok önemli bir pazardır. 1 Ocak 1996 tarihinde Gümrük Birliği anlaşması ile birlikte Türkiye ve AB arasında büyük hız kazanan ticaret, 2017 yılında 159 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. AB, ülkemizin en önemli ticaret ortağı olmayı sürdürmektedir.

7.Sınıf Sosyal Bilgiler Konu Özetleri

Ünite 7

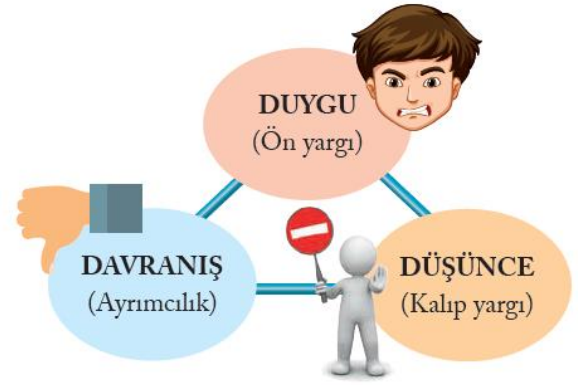
: Yaşayan Demokrasi

Konu

: Biz Konuksever Bir Milletiz

Bir ülkenin vatandaşları, bir dinin mensupları, bir okulun mezunları, bir takımın taraftarları aynı özelliklere sahip olamaz. Ancak zihnimizde önceden oluşmuş izlenimler onları öyle varsaymamıza yol açar. İnsanlar ilişki kurdukları diğer insanları ve kültürleri anlamaya çalışırken onları, sahip olduklarını düşündükleri özelliklerini dikkate alarak sınıflandırma eğilimindedirler. Bu süreçte sıklıkla başvurulan yöntemlerden biri kalıp yargılardan yararlanmaktır.

Kalıp yargılar, kanıtlanamayan inançlara dayanan, tahminî ve duygusal, yanlış ya da gerçeğin tamamını göstermeyen, herhangi bir kişi hakkında kısa yoldan bilgi edinmeyi sağlayan, toplumda sorgulanmadan hızlı biçimde yayılan, olumlu veya olumsuz nitelendirmelerdir. Ön yargı ise bir kimse veya bir şeyle ilgili olarak belirli olay ve görüntülere dayanarak önceden edinilmiş olumlu veya olumsuz yargılardır. Ön yargı ve kalıp yargı birbirinden farklı ama birbirini tamamlayan iki kavramdır. Ön yargıları değiştirmenin ne kadar zor olduğunu Albert Einstein (Albirt Aynştayn) şu

Görsel 7.20

sözüyle ifade etmiştir: "Ön yargıları yok etmek, atom çekirdeğini parçalamaktan daha zordur." Söz gelimi, 'A ülke halkı ukaladır.' kalıp yargısı bütün A ülkesinde yaşayanların her zaman ukala oldukları inancına dayanılarak oluşturulmuştur. Bu kalıp yargıyı kullanan kişiler, A ülkesinde yaşayanların gerçekten ukala olup olmadıklarını araştırmadan veya bu ifadenin gerçek olup olmadığını sorgulamadan konuşmalarında bu ifadeye yer vermektedirler.

Gerçeğe uygun olup olmadığı sorgulanmadan kullanılan kalıp yargılar, üzerinde konuşulan veya tartışılan konu hakkında kısa yoldan bilgi edinilmesini ve kişisel bir görüş oluşturulmasını hedefleyen ifadelerdir. Mantıksal açıdan kuşku ile karşılanmaları gerektiği hâlde genellikle kabul edildikleri görülmektedir. Örneğin B ülkesine hiç gitmemiş veya o ülke halkını hiç tanışmamış olan birinin "Onlar ya topçu olur ya dansçı." demesi, gerçek dünyadaki durumu dikkate almadan o ülke halkıyla ilgili bir görüşe sahip olmayı amaçlamaktadır. Bu yönüyle kalıp yargılar, toplumda yaygın olan peşin hükümleri kuvvetlendirir, gerçeğe aykırı durumları gerçekmiş gibi gösterebilir.

Çoğunlukla kulaktan dolma, genel bilgiler içeren kalıp yargılar, toplumsal yaşama, gelenek ve göreneklere ya da kişisel eğilimlere dayalı olarak meydana gelir ve pek sorgulanmadan konuşma yoluyla hızlı bir biçimde yayılır ve davranışa dönüşür. Bu davranış da genellikle ayrımcılık şeklinde olur. Bu özelliklerinden ötürü sözlü kültürün bir parçası olarak ele alınsalar da yazılı kaynaklarda bunlarla sıklıkla karşılaşmaktadır. Kalıp yargılar, genellikle beğenilip beğenilmeyeceğiyle pek ilgilenmeden başka insanlar veya kültürler hakkında olumlu ya da olumsuz bir nitelendirme bildirir. Örneğin, 'Uzakdoğulular sepatiktir.' kalıp yargısı olumluluk içerir. 'C ülkesinde yaşayanlar duygularını belli etmezler.' kalıp yargısı olumsuzluk içerir.

Buradan kalıp yargıların genelleştirme veya özelleştirme yöntemleriyle oluşturuldukları sonucuna ulaşılabilir. Birkaç sempatik C ülkeli arkadaşı bulunan bir kişinin bütün C ülkesinde yaşayanları sempatik olarak nitelemesi, genelleştirmeyle oluşmuş bir kalıp yargıdır. İkinci yol olan özelleştirme ile bir kültür, grup hakkında sahip olunan düşünce kişiye uygulanır. Bununla birlikte milletlerin, kültürlerin kalıp yargılarla anılmaları yaygın bir davranıştır. Örneğin, genel olarak Türklere göre D ülkesinin halkı disiplinli, E ülkesinin halkı zarif, F ülkesinin halkı mesafeli, G ülkesinde yaşayanlar duygularını belli etmezler. Bu tür kalıp yargılar genellikle toplumlar arasındaki tarihsel, ekonomik, askerî ve sosyal ilişkilere, geleneklere, dinî inançlara bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Kalıp yargılar ilgili olduğu toplum hakkında bir bilgi verirken o toplumun bütün insanlarını tanımlamaktan uzaktır. Kalıp yargılar aslında insanların bir grup, sosyal sınıf, toplum ya da ulus hakkında sahip olduğu temelsiz, genellenmiş inançlar ya da fikirlerdir.

Kalıp yargıların başlıca özellikleri şunlardır:

- Bir kültürün tüm mensupları tarafından paylaşıldığı varsayılan özellikleri içine alır.
- Bu özellikler sayesinde insanlar belirli kategorilere konulur.
- Bu kategorilere dâhil edilen insanların yeteneklerine, kişilik özelliklerine, niteliklerine ve davranışlarına ilişkin beklentiler içerir.
- İlk kez karşılaşılan ve tam olarak bilinmeyen durumlarda hızlı ve basit bir bilgilendirme yapar.
- Gerçeği tam olarak yansıtmada peşinde olmadan başka insanlar hakkında olumlu veya olumsuz bir nitelemede bulunur.
- Genelleştirme veya özelleştirme yoluyla oluşur.

7.Sınıf Sosyal Bilgiler Konu Özetleri

Ünite 7

: Yaşayan Demokrasi

Konu

: Dünyayı Biz Kurtaracağız

Doğal afet, büyük oranda insanların kontrolü dışında gerçekleşen, mal ve can kaybına neden olabilen tehlikeli ve genellikle büyük çaplı olaydır. Doğal afet denildiğinde aklımıza deprem, sel, heyelan, çığ, tsunami gibi felaketler gelmektedir. Doğal afetler insanların kontrolü dışında gerçekleşse de bu konuda can ve mal güvenliğini ön planda tutan bir anlayışla insanın doğa ile barış içinde yaşama esasına dayalı çözümler üretilebilir. Bugün yaşadığımız pek çok felaketin arkasında hesapsızca kesilen ağaçlar, kirletilen çevre, doldurulan denizler, akışı değiştirilen sular vb. yer almaktadır. Bu nedenle afetler karşısında can ve mal güvenliğini sağlamak üzere iki temel çözüm üzerinde durulabilir. Birincisi, deprem gibi öngörülemez olan doğal afetler için bile öncesinde alınabilecek önlemler olduğudur. İkincisi, kısa süre önce olsa da haberdar olunabilen, örneğin meteoroloji raporlarıyla tespit edilebilecek olan afetler için hızlıca alınması gereken önlemler bulunduğuudur. Her bir doğal afetin oluşma sebebi, önlenmesi farklılık gösterse bile afet olduktan sonra can ve mal kaybının en aza indirgenmesi için toplumsal hatta küresel olarak hareket etmek zorunludur. Biz bu bölümde dünyanın birçok yerinde etkili olan birkaç küresel sorun seçtik.

Görsel 7.25

Sel

Yeryüzünü belirli bir süre için tamamen veya kısmen su altında bırakan su akıntılarına sel denir (Görsel 7.25). Akarsu yataklarında ya da göl alanlarında kapasitenin üzerinde su birikmesine ise su taşkını denir. Toprak tabakaların geçirimsiz olması, bitki örtüsünün olmaması ya da cılız olması, akarsuyun akacağı doğrultudaki dere yataklarının tıkalı olması seli oluşturan başlıca etmenlerdir.

Yeryüzünde depremden sonra en fazla can ve mal kaybına neden olan afet, sel ve su taşkınlardır. Tarım alanlarının gereksiz materyallerle kaplanması, kanalizasyon suları ile içme sularının karışması sonucunda salgın hastalıkların baş göstermesi selin başlıca etkileridir.

Sel ve taşkınlarda meydana gelecek can ve mal kaybını azaltmak için bazı önlemler alınabilir. Erken uyarı sistemlerinin oluşturulması, dere yataklarına yerleşim yeri kurulmaması, dere önlerinin tıkanmasına neden olabilecek atıkların temizlenmesi, bitki örtüsünün korunması ve ağaçlandırma çalışmaları da seli önleyen tedbirlerdendir.

Yamaçlarda teraslar yapılması, suyun akış hızını azalttığı için can ve mal kayıplarını da azaltır. Sel ve su taşkını sırasında suların kanallarla daha önce oluşturulmuş gölet çanaklarına yönlendirilmesi de sel ve taşkının zararlarını azaltacak önlemlerdendir.

Görsel 7.26

Küresel İklim Değişikliği

Sera gibi çalışan atmosfer, sera gazı olarak da nitelendirilen karbondioksit, metan, su buharı, ozon, azot oksit vb. gazlar sayesinde yeryüzünden yansıyan güneş ışınlarının bir kısmını tekrar yeryüzüne gönderir. Bir battaniye işlevi gören sera gazları sayesinde yeryüzündeki ortalama sıcaklık, insanların, hayvanların ve bitkilerin hayatını sürdürmesine uygun ısı düzeyini, 15 dereceyi yakalar. Sera gazları olmasaydı yeryüzünün ortalama sıcaklığı -18°C civarında olurdu. Bu da yaşamaya pek elverişli bir ısı olmasa gerek. Kuraklık, seller, şiddetli kasırgalar gibi hava olaylarının sıklığı ve etkisinde artış, okyanus ve deniz suyu seviyelerinde yükselme, okyanusların asit oranlarında artış ve buzulların erimesi sonucunda bitkiler, hayvanlar ve insanlar ciddi risk altında kalır (Görsel 7.26).

Bilim dünyası, iklim değişikliğinin yıkıcı etkilerini azaltmak için ortalama sıcaklıklardaki artışın 2°C ile sınırlandırılması gerektiğini ancak mevcut uygulamalarla bu artışın devam edeceğini öngörüyor. Karbondioksit salınımı şu andaki artış hızıyla devam ederse 2060 yılında ortalama sıcaklıklardaki artışın 4°C 'yi bulacağını, bu etkilerin özellikle yoksul kesimlerde hissedileceğini belirtiyor. Gerek ekonomik gerekse çevreyle ilgili alınacak ilk önlem enerji talebini yönetmek. Karbon salınımını azaltmanın en çabuk ve masrafsız yolu enerji verimliliğine yönelik önlemleri almaktan geçiyor. Orman kaybını durdurmak ve tersine hareket ettirmek, bütün olumlu iklim enerji senaryolarının başlıca unsurlarından biridir.

Görsel 7.27

Terör

Terörün tarihini insanlığın başlangıcına kadar götürmek mümkün ancak bugün anladığımız biçimi ile terör 1960'larda başladı. Küresel terör ise çeşitli örgütler aracılığıyla 1990'lı yıllarda ortaya çıktı. 11 Eylül 2001'de ABD'de gerçekleştirilen saldırı, hem küresel terörün dünya gündemine oturmasının hem de uçağın saldırı aracı olarak kullanılması ile yeni bir terör taktiğinin doğuşu oldu. Buna genel ağı terör örgütleri tarafından propaganda amaçlı kullanımı eklendi. Terör örgütleri geleneksel olarak vurkaç taktiği ile işlerini görmektedirler.

Terörizmin nedenlerine baktığımızda yoksulluk, işsizlik, sosyal hizmetlerin zayıflığı, eğitim yetersizliği, sosyal ayrımcılık, aile ve sosyal bağların zayıflaması, göçlerin getirdiği olumsuz sonuçlar, medya kurumlarının şiddet, nefret ve ayrımcılık düşüncelerini yayması gibi nedenler karşımıza çıkmaktadır. Taktiği, amacı ne olursa olsun terör kabul edilemez.

Yoksulluğa ve işsizliğe çözüm bulunması, sosyal medyanın yayınlarında zararlarına yönelik yayınlar yapması, insanların eğitilmesi terörü bitirmeye katkı sağlayacaktır (Görsel 7.27).

Görsel 7.28

Açlık

İnsan yaşayabilmek için karnını doyurmak zorundadır. İnsanın hayatını anlamlı kılacak ekonomik, siyasi, kültürel ve sanatsal faaliyetlere katılabilmesi ve üretebilmesi sağlıklı olmasına, sağlıklı olması da iyi beslenebilmesine bağlıdır. Aslında israf edilmeden kullanılması hâlinde, yeryüzünün kaynakları bugünkü dünya nüfusundan çok daha fazlasını beslemeye yeterlidir. Tarımda makineleşme, gübreleme, ilaçlama ve sulama imkânlarının gelişmesi tarımsal üretimde verimliliği artırmıştır.

Dünyada açlık sorununun giderek derinleşmesinin en önemli iki nedeni, küresel iklim değişikliğine bağlı olarak artan kuraklık ve bölgesel anlaşmazlıklardan doğan savaşlardır. Dünyada açlıktan en çok etkilenenlerin dörtte üçü savaşların tahrip ettiği ülkelerin insanlarıdır. Az gelişmiş ülkelerdeki gıda üretiminin yetersiz oluşu, bir yandan doğal gelir kaynaklarının yetersizliğine ve iklim koşullarının elverişsizliğine, öte yandan nüfus yoğunluğuna bağlanmaktadır. Araştırmalara göre dünya nüfusunun yarısı günde 2 dolardan, 1,5 milyar insan ise günde 1 dolardan daha az bir gelirle yaşamaktadır. Dünya genelinde açlık çeken 800 milyonu aşkın insanın %80'ini, gelişmekte olan ülkelerin kırsal yörelerinde yaşayanlar oluşturmaktadır (Görsel 7.28). Dünyada her yıl 11 milyon kişinin açlık veya yetersiz beslenme sebebiyle öldüğü tahmin edilmektedir.

Açlığın yol açtığı sorunlardan bazıları hastalıklar, ölümler, iş gücü ve üretim kaybı, verimsizlik, zihinsel gelişim sorunları, ruhsal çöküntü, suç işleme ve şiddet eğiliminin artmasıdır.

Dünya kaynaklarının israf edilmeden tüketilmesi ve paylaşımın adaletli olması açlığı önemli ölçüde önleyecektir. Ayrıca tarımsal üretimde verimliliğe yönelik teknolojilerin yoksul ülkelerde de uygulanmasına imkân verilmelidir. Dünyada barışın kalıcı olarak tesis edilmesi de sorunun önemli bir çözümüdür.

Görsel 7.29

Göç

Günümüzde, sayıları 200 milyonu aşan insan, doğdukları ülke dışında kendilerini konuk etmekte olan ülkelere yasal ya da yasal olmayan yollarla yaşamlarını sürdürmektedir (Görsel 7.29). Bu anlamda, söz konusu durumu “küresel” bir konu hâline dönüştüren etmen, bu nüfusun büyük bir çoğunluğunun, doğdukları az gelişmiş ülkelere daha iyi yaşam ve çalışma koşulları elde etme umudu ile başka bir ülkeye gelmeleridir. Göçü ikiye ayırmak mümkündür: isteğe bağlı göç ve zorunlu göç. Yaşamlarını kendi ülkeleri dışında sürdürmekte olan insanların önemli bir bölümünün zorunlu göçe maruz bırakılmış kişilerden oluştuğu varsayılmaktadır. Söz konusu grup, resmi kayıtlarda mülteci ya da sığınmacı olarak adlandırılmaktadır.

Zorunlu göçün önlenmesi için göçe neden olan sorunların çözümü önemlidir. Yaşam kalitesinin yükseltilmesi, savaşların sona erdirilmesi, can güvenliğinin sağlanması göçün önlenmesine katkı sağlayacaktır.

- Dünyanın geleceğini düşünen herkes küresel sorunları çözmek amacıyla kurulan Birleşmiş Milletler ve kendisine bağlı kuruluşlara elektronik posta yazmalı.
- Küresel sorunların sebepleri ortadan kaldırılırsa sorunlar çözülmüş olur. Küresel sorunların oluşmasında bizim katkımız var mı? Örneğin, piknik yaptıktan sonra sönmeyen bir kıvılcımdan bir ormanın yanabileceğini, ormanların milli servet olduğunu, ormanların selleri ve küresel ısınmayı önlemede çok önemli olduğunu unutmayalım.
- Hiçbir çaba küçümsenmemeli, herkes kapısının önünü süpürse mahalle temiz olur diye düşünmeliyiz.
- Ağaç dikme kampanyaları yapabiliriz. Yaşadığımız yerdeki belediyelerden yardım alabiliriz. Böylece hem küresel ısınmaya hem de sellerin çözümüne katkı sağlamış oluruz.
- Küresel sorunlara dikkat çekmek için yaşadığımız çevrede insanları bilgilendirici çalışmalar yapmalıyız.